

**บทบาทของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินในการจัดการตนเอง
เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**
**The Role of Philosopher of Sufficiency Economy in Self-Management
for Sustainable Community Development**

รัฐวิทย์ พงษ์วัชรนนท์¹ สุภาภรณ์ ศรีดี² หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล³

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Rattavit Pongwatcharanon¹ Supaporn Sridee² Hareuthai Panyarvuttrakul³

Sukhothai Thammathirat Open University

*Corresponding Author, E-mail: rattavit1998@gmail.com

(Received: 3 February, 2025 ; Edit: 6 March, 2025; accepted: 6 March, 2025)

บทคัดย่อ

บทบาทของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน คือ ผู้นำชุมชนที่สร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการตนเอง มีประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม โดยอาศัยการยอมรับ และนับถือจากชาวบ้าน และเกษตรกรภายในชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบ ในด้านการดำเนินชีวิต ด้านคุณธรรม และจริยธรรม รวมไปถึงการเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้สร้างทักษะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรให้กับ เกษตรกรในชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ และนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการเกษตร ภายในชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการใช้ทักษะด้านความรู้เกี่ยวกับการเกษตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สั่งสมประสบการณ์ และเสริมสร้างการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้าน เกษตรกรรมภายในชุมชน และรวมไปถึงการนำวัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่นมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ในชุมชน เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนให้เกิดความรัก ห่วงแหนงภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างค่านิยมร่วมด้านคุณธรรม และจริยธรรม และด้านเกษตรกรรมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับศาสตร์ต่าง ๆ ด้านการเกษตรได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ที่เท่าทัน และปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ขยายผลต่อจนเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อภาคการเกษตรไทยที่โดดเด่นระดับประเทศ จนเกิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และยั่งยืนคงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน, การจัดการตนเอง, การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

Abstract

The role of the philosopher of sufficiency economy is to be a community leader who builds agricultural knowledge, self-management, and experience in agriculture based on the acceptance and respect of the villagers and farmers in the community, who are role models in terms of lifestyle, morality, ethics, and sacrifice for the community. The use of agricultural knowledge skills of local wisdom accumulated, innovations to promote learning about agriculture within the community, and the use of local culture and resources to build identity in the community. To stimulate the people's consciousness to love and cherish local wisdom and create common values in morality, ethics, and agriculture to become a model community with sustainable development. In addition, the proper integration of local wisdom with various sciences in agriculture Have up-to-date knowledge and adapt to the changing situation today. This will greatly benefit the Thai agricultural sector, which is outstanding at the national level. This results in the development of a strong and sustainable community.

Keywords: philosopher of sufficiency economy, self-management, sustainable community development

บทนำ

การจัดการตนเอง (Self-management) เป็นทักษะในการบอกถึงพฤติกรรมของการแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเอง เพื่อตอบสนองต่อการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างเหมาะสม และเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อระบบการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ รวมทั้งการเสริมสร้างการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม เพื่อสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้การจัดการตนเองยังช่วยแก้ไข และปรับปรุงกระบวนการทำงานได้อย่างยืดหยุ่น และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างถาวร (Koebe et al., 2014 ; Boger et al., 2015) ทั้งนี้ การแสดงออกของบุคคลที่มีทักษะการจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จนั้นจะสอดคล้องกับ Boger et al., (2015) ที่บอกถึง ผู้ใดที่มีการเพิ่มพูนทางด้านทักษะการจัดการตนเอง ย่อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการคุณภาพชีวิต ทั้งในเรื่องของเวลา สภาพแวดล้อม และการมีเป้าหมายในตนเอง ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จในระยะยาว (Boger et al., 2015)

การจัดการตนเองของชุมชน (Community self- management) เกิดจากแนวคิดที่มีความเชื่อมั่นว่าบุคคลภายในชุมชนสามารถบริหารจัดการชุมชนของตนเองได้ เนื่องจากชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลภายในชุมชน จะมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน และสังคม ทั้งนี้ การสะสมองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่เกิดจากการสั่งสมมาเป็นเวลานาน มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในท้องถิ่น หรือ ชุมชนนั้น ๆ ได้ (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ, 2561)

การผลักดันเพื่อส่งเสริมให้ชุมชน มีความนึกถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรับรู้ถึงประโยชน์และการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด คุ่มค่า และมีประสิทธิผลต่อชุมชน และสังคมโดยรวม โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง การจัดการตนเองเพื่อเป็นการสร้างสังคมอย่างมีคุณภาพ และมีการพัฒนาไปอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

การจัดการตนเองของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ภายในชุมชนได้อย่างความมั่นคง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ในการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทั้งนี้ย่อมมีความสำคัญต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นมาสร้างเป็นความรู้ใหม่ และเกิดความภาคภูมิใจในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนเกิดขึ้น (วุฒิชัย สายบุญจง, 2565)

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงานด้านการเกษตร นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการเกษตร ร่วมกับการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาด้านเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เป็นผู้ที่คณะกรรมการส่งเสริมปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ได้ประกาศแต่งตั้ง เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน คือ ปราชญ์เกษตรดีเด่นที่เป็นผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการตนเอง ประสบการณ์ทางด้านการเกษตร และที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม มีผลต่อการขับเคลื่อนของกระบวนการเรียนรู้ การจัดการตนเองของชาวบ้าน และเกษตรกรในชุมชน ทั้งนี้ย่อมสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ความหมายของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน หมายถึง เป็นบุคคลที่ได้รับการประกาศแต่งตั้งจากคณะกรรมการส่งเสริมปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติให้รับตำแหน่งเป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในองค์ความรู้ด้านการเกษตรในสาขาต่าง ๆ เช่น

เกษตรกรรม ประกอบกับมีคุณความดี มีความริเริ่มสร้างสรรค์โดยใช้ความรู้ความสามารถ และ
ประสบการณ์ ทั้งนี้จะมีการพิจารณาคัดเลือกจากหลักเกณฑ์ ประกอบด้วย ดังนี้ (สำนักงาน
ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563 ; ธีรชัย เพ็งพินิจ และคณะ, 2562)

- 1) คุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีความเหมาะสม
- 2) ผลงานที่สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศ
- 3) การขยายผลงาน และเผยแพร่ไปใช้ต่อ

กระบวนการพิจารณาสรรหาปราชญ์เกษตรของแผ่นดินที่มีผลงานดีเด่น ภายใต้คณะทำงาน
สรรหาปราชญ์เกษตรของแผ่นดินระดับจังหวัดและกรุงเทพมหานคร คณะทำงานสรรหาปราชญ์
เกษตรของแผ่นดินระดับเขต คณะอนุกรรมการสรรหาปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน และคณะกรรมการ
ส่งเสริมปราชญ์เกษตรของแผ่นดินตามลำดับ

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็น 4 สาขา ตามระเบียบกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการส่งเสริมและการสวัสดิการสำหรับปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน (ฉบับที่
4) พ.ศ. 2563 ดังนี้

1. ปราชญ์เกษตรผู้ทรงภูมิปัญญาและมีคุณูปการต่อภาคการเกษตรไทย คือ ผู้ที่มีคุณูปการ
ในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการเกษตร มีประสบการณ์ และผลงานต่าง ๆ ในภาคการเกษตร
ประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม และมีความ
เสียสละไม่นึกถึงผลประโยชน์ส่วนตน

2. ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง คือ เกษตรกรผู้ที่มีภูมิปัญญา การคิดสร้างสรรค์ และ
การพัฒนาเพื่อเป็นต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม โดยการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ประพัตินเป็น
แบบอย่างที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคม เพื่อพัฒนาในภาคการเกษตร และมีความเสียสละ

3. ปราชญ์เกษตรดีเด่น หมายถึง เกษตรกรผู้มีความเชี่ยวชาญ และสร้างสรรค์พัฒนาผลงาน
การเกษตร นวัตกรรมเกษตร เทคโนโลยีการเกษตร และภูมิปัญญาผสมผสานเทคโนโลยีก้าวหน้า
ร่วมกันในด้านพืช สัตว์ ประมง การจัดการดินและน้ำ และเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
ผลผลิตและรายได้ทางการเกษตรอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมดีเด่นอย่างยิ่ง ประพัตินเป็นแบบอย่าง
ที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคม และมีความเสียสละ

4. ปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย คือ ผู้นำชุมชนและเครือข่ายที่มีผลงาน
สร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมการเกษตร เกษตรกรรม ทั้งในระดับสังคมและเครือข่าย
ประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคม และมีความเสียสละ

ดังนั้น ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน หมายถึง ปราชญ์เกษตรดีเด่นที่เป็นผู้นำชุมชนมีบทบาท
สำคัญในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการตนเอง ประสบการณ์ทางด้าน
การเกษตร และที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม มีผลต่อการขับเคลื่อนของกระบวนการเรียนรู้ การ
จัดการตนเองของชาวบ้าน และเกษตรกรในชุมชน ทั้งนี้ย่อมสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็น 4 สาขา คือ 1) ปราชญ์เกษตรผู้ทรงภูมิปัญญาและมีคุณูปการต่อภาคการเกษตรไทย 2) ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง 3) ปราชญ์เกษตรดีเด่น และ 4) ปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย เป็นต้น

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดินกับแนวคิดในการจัดการตนเองของชุมชน

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน คือ ปราชญ์เกษตรดีเด่นที่เป็นผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการตนเอง ประสบการณ์ทางด้านการเกษตร และที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม มีผลต่อการขับเคลื่อนของกระบวนการเรียนรู้ การจัดการตนเองของชาวบ้าน และเกษตรกรในชุมชน ทั้งนี้ย่อมสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานต่อไป ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน มีแนวคิดในการจัดการตนเองของชุมชน 4 ประการ ดังนี้ (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ, 2561 ; วุฒิชัย สายบุญจง, 2565)

1. การรู้จักชุมชนของตัวเอง
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
3. การพัฒนาชุมชนบทบาทในการบริหารจัดการตนเอง การลงมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาชุมชน

4. ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เป็นบุคคลต้นแบบ ในการสร้าง และพัฒนาชุมชน

ดังนั้น ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับ และนับถือจากชาวบ้าน และเกษตรกรภายในชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบในการจัดการตนเองของชุมชน ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต ด้านคุณธรรม และจริยธรรม รวมไปถึงการเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้สร้างทักษะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรให้กับเกษตรกรในชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ และนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการเกษตรภายในชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการใช้ทักษะด้านความรู้เกี่ยวกับการเกษตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สั่งสมประสบการณ์ และเสริมสร้างการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านเกษตรกรรมภายในชุมชน และรวมไปถึงการนำวัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่นมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ในชุมชน เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนให้เกิดความรัก ห่วงหาญภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างค่านิยมร่วมด้านคุณธรรม และจริยธรรม และด้านเกษตรกรรมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับศาสตร์ต่าง ๆ ด้านการเกษตรได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ที่เท่าทัน และปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ขยายผลต่อจนเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อภาคการเกษตรไทยที่โดดเด่นระดับประเทศ จนเกิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และยั่งยืนคงอยู่ต่อไป

บทบาทของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินในการจัดการตนเองของชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง

เมื่อชุมชนประสบปัญหาวิกฤติการณ์จากการจัดการตนเองของชุมชน เป็นหลักการเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งนี้ การระดมความร่วมมือของประชาชนผู้เป็นเกษตรกรในชุมชน รวมไปถึงทุนทางสังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน เพื่อนำมาประกอบในการเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นหลักความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ตนเท่านั้นเป็นที่พึ่งแห่งตน ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ซึ่งเป็นต้นแบบของผู้นำทางปัญญาที่นำองค์ความรู้และประสบการณ์ทางด้านการเกษตร และนวัตกรรมใหม่ ๆ นำมาพัฒนาชุมชนของตนเองได้โดยการใช้ภาวะความเป็นผู้นำชุมชนในการที่จะพยายามคิดค้น และสร้างแนวร่วมของประชาชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และจูงใจให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาอย่างครอบคลุม ทั้งทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยี รวมไปถึงวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา ชุมชนจะมีศักยภาพในการจัดการตนเองที่แสดงถึงคุณลักษณะการจัดการตนเองของชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งได้นั้นจำเป็นต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ ดังนี้ (วุฒิชัย สายบุญจง, 2565 ; ศราวุธ คชพงศ์ และคณะ, 2563)

1. การสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจเรื่องของปัญหาและความต้องการของชุมชนทุกระดับ ทั้งนี้ชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะต้องมีส่งเสริมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางการเกษตรให้กับประชาชน และเกษตรกรในชุมชนมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ในการเตรียมความพร้อมที่จะรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกชุมชน ซึ่งถือว่าการสร้างเรียนรู้ และและความเข้าใจ ถือเป็นหัวใจหลักในการจัดการชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และทำให้รู้จักการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชนมาใช้พัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างทั่วถึง รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชุมชนที่ควรคุณค่าในการเก็บรักษาไว้ และสืบสานต่อไป ดังนั้น การสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในชุมชนของตนเอง เป็นรากฐานของการพัฒนาที่สามารถตอบสนองตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และควบคู่กับการตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสาร และนวัตกรรมเทคโนโลยีที่นำเข้ามา เพื่อเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้ทันตามยุคตามสมัยล้าวนนำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งต่อไปได้

2. การสร้างกลไกทุกระดับ เพื่อผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการด้วยชุมชนเอง โดยหาผู้นำชุมชนเข้ามาช่วยจัดการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือ การพัฒนาชุมชน

3. การสร้างคนให้จัดการตนเองได้ในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อสร้างคนให้สามารถจัดการตนเองได้

4. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการส่งเสริมการรวมตัวของประชาชนในชุมชน เข้ามาทำกิจกรรม เพื่อประโยชน์ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการรวมตัวทั้งเชิงพื้นที่ และเชิงหัวข้อของประเด็นที่สนใจร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวม ในการเปิดพื้นที่สาธารณะ เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น

ประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน เช่น สื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่ออื่น ๆ เป็นต้น

5. การระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับแหล่งประโยชน์ที่สำคัญนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน

6. การมีข้อตกลงของชุมชน ในการใช้ระเบียบกองทุนมาสร้างความยั่งยืน และเสริมความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

7. มีความสามารถในการจัดการความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ พร้อมแบ่งงานกำหนดหน้าที่ และสร้างโอกาสให้กันและกัน

ดังนั้น บทบาทของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินในการจัดการตนเองของชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งนั้น จำเป็นจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ คือ 1) การสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจ 2) การสร้างกลไกทุกระดับ 3) การสร้างคนให้จัดการตนเอง 4) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) การระดมทุนและทรัพยากร 6) การมีข้อตกลงของชุมชน และ 7) มีความสามารถในการจัดการความร่วมมือระหว่างองค์กร เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เพื่อความยั่งยืนของชุมชนประกอบไปด้วย ดังนี้ (ธานี ชูกำเนิด และคณะ, 2558)

1. ทุนชุมชนหนุนแนบ คือ ทุนมนุษย์ของชุมชน โดยมีแนวคิด วิธีการที่เป็นวิสัยทัศน์ และหลักการต้นแบบของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินที่เกิดขึ้น ต้องอาศัยทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนทางการเงิน มาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกตามบริบทของความเหมาะสมโดยยึดหลักแนวคิดภายใต้การพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

2. ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ควรเป็นต้นแบบผู้นำที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ และวิถีปฏิบัติตามแนวทางของการพึ่งพาตนเอง โดยเน้นการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน

3. ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมองอนาคตที่คาดหวังไว้ร่วมกันของชุมชน ประชาชนทุกคนในชุมชน มีความพร้อมที่จะปฏิบัติ และสนับสนุนในทิศทางเดียวกัน เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจปฏิบัติได้จริง

4. การหลอมรวมนวัตกรรม มีการประยุกต์ใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้จากปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เพื่อช่วยส่งเสริมเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ จนเป็นวิถีชีวิตกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงความร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อร่วมสร้างความยั่งยืนของชุมชน

5. การทำเป็นพลวัต โดยการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในชุมชนควบคู่กับการแลกเปลี่ยนความรู้จากแหล่งภายนอกนำมาใช้ในการพัฒนา และสร้างฐานองค์ความรู้ที่เข้มแข็งของ

ชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในชีวิตประจำวัน

6. การจัดการครบวงจร ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ควรอาศัยองค์ความรู้ และความสามารถ ในด้านการบริหารการจัดการตนเอง เพื่อนำความรู้ และจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อความเหมาะสม และครอบคลุมทุกพื้นที่

7. การสอนกันฉันท์กัลยาณมิตร เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในชุมชน และเครือข่าย ภายใต้แนวคิดความเท่าเทียม ทุกคนในชุมชนสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ ร่วมกันได้

8. การใกล้ชิดแหล่งเรียนรู้ เพื่อแสวงหาการจัดการความรู้ด้วยตนเอง ภายใต้กระบวนการ เรียนรู้ตลอดชีวิต และภูมิปัญญา ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้มีความรู้ หรือ ปราชญ์เกษตรของ แผ่นดิน เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับชุมชน

9. วิชาการคู่ภูมิปัญญา เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ในชุมชนที่มีรากฐานมาจากการประยุกต์ใช้ ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการพัฒนา ชุมชน

10. การพึ่งพาเทคโนโลยีที่เหมาะสม นวัตกรรมการเรียนรู้จะขับเคลื่อนไปได้ต้องอาศัย เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ หรือ เทคโนโลยีที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มีการพัฒนาให้ดีขึ้น

11. การยอมรับความรู้ใหม่ของสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดไปจากเดิม เป็นปัจจัยที่ สำคัญที่ต้องกระตุ้นให้เกิดการยอมรับจากสังคม โดยการทำให้เห็นผลที่แท้จริง และมีความน่าเชื่อถือ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายจากการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม และการแลกเปลี่ยน นวัตกรรม เพื่อเป็นทุนปัญญาของชุมชน

ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน จะประกอบ ไปด้วย 11 ประการ คือ 1) ทุนชุมชนหนุนแนบ 2) ต้นแบบผู้นำที่ดี 3) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 4) การ หลอมรวมนวัตกรรม 5) การทำเป็นพลวัต 6) การจัดการครบวงจร 7) การสอนกันฉันท์กัลยาณมิตร 8) การใกล้ชิดแหล่งเรียนรู้ 9) วิชาการคู่ภูมิปัญญา 10) การพึ่งพาเทคโนโลยีที่เหมาะสม และ 11) การ ยอมรับความรู้ใหม่ของสังคม เป็นต้น

หลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

หลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับชุมชน จำเป็น จะต้องคิด และกำหนดขึ้นมาจากชุมชนเอง โดยชุมชนจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ถึงปัญหา และความ ต้องการของทุกคนในชุมชน พร้อมทั้งมีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการมีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วย การร่วมมือกัน และตามแบบแผนที่กำหนดข้อปฏิบัติไว้ ดังต่อไปนี้ (สุรพล พยอมแย้ม, 2556)

1. มีการเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนในทุกด้าน เพื่อครอบคลุมทุกพื้นที่
 2. การจัดทำกิจกรรม ทุกกิจกรรม และทุกโครงการต้องยึดชุมชนเป็นหลัก
 3. การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เหมาะสมและถูกต้องให้กับทุกคนในชุมชน
 4. การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด
 5. การยึดหลักประชาธิปไตย โดยการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกัน
 6. การใช้หลักการประสานงานที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบการร่วมมือกัน เป็นหลักสำคัญในการทำงานของชุมชน
 7. ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และมาจากการยอมรับของคนในชุมชน เช่น ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ควรมีบทบาทสำคัญในกำหนด และอธิบายรายละเอียดของงาน หรือ โครงการต่าง ๆ เพื่อจะได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน
 8. การสร้างความเชื่อมั่นของตนเองให้กับชุมชน เพื่อเป็นพลังสำคัญในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และมีศักยภาพพร้อมดำเนินการต่อได้อย่างเหมาะสม
- ดังนั้น การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน จำเป็นจะต้องให้ทุกคนร่วมมือกัน และมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน และมั่นคงของชุมชนต่อไปได้

บทสรุป

บทบาทของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินในการจัดการตนเอง เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นจะมีองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบการณ์ และการยอมรับการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน และพัฒนาชุมชนด้วยความเชื่อมั่นในทุกคน และการจัดการตนเองของชุมชนได้อย่างมีระบบ เพื่อเสริมสร้างการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ และสังคม จากการผลิตผลผลิตบนฐานใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจากองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลมาใช้ทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ผู้นำชุมชนที่สร้างสรรค์องค์ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการตนเอง มีประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม โดยอาศัยการยอมรับ และนับถือจากชาวบ้าน และเกษตรกรภายในชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบ ในด้านการดำเนินชีวิต ด้านคุณธรรม และจริยธรรม รวมไปถึงการเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้สร้างทักษะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรให้กับเกษตรกรในชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ และนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการเกษตรภายในชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการใช้ทักษะด้านความรู้เกี่ยวกับการเกษตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สั่งสมประสบการณ์ และเสริมสร้างการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านเกษตรกรรมภายในชุมชน และรวมไปถึงการนำวัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่นมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ในชุมชน เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชน

ให้เกิดความรัก ห่วงแหนงมีปัญญาท้องถิ่น และการสร้างค่านิยมร่วมด้านคุณธรรม และจริยธรรม และด้านเกษตรกรรมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับศาสตร์ต่าง ๆ ด้านการเกษตรได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ที่เท่าทัน และปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ขยายผลต่อจนเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อภาคการเกษตรไทยที่โดดเด่นระดับประเทศ จนเกิดการพัฒนารวมกันให้เข้มแข็ง และยั่งยืนคงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธานี ชูกำเนิด, วิฑิตติ อาพัทธนันท์, มารุต คำชะอม, และ เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2558). การพัฒนารูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้. *วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*.
- ธวัชชัย เฟื่องพินิจ และคณะ. (2562). เกษตรประณีต: องค์ความรู้และการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบองค์ความรู้และการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ, *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(2), 209-224.
- วุฒิชัย สายบุญจง. (2565). ศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(2), กรกฎาคม - ธันวาคม.
- ศรายุทธ คชพงศ์ และคณะ. (2563). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 199-211.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). *ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน พ.ศ. 2563*. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.moac.go.th/philosopher-dwl-files-421591791294>
- สุรพล พยอมแย้ม. (2556). *จิตวิทยาในงานชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท ส เจริญการพิมพ์ จำกัด.
- อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ. (2561). บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการตนเองของชุมชน. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(ฉบับพิเศษ), 218-229.
- Boger, E. et al., (2015). Self-management and self-management support outcomes: a systematic review and mixed research synthesis of stakeholder views. *PloS one*, 10(7).

Koebe, K., Paulauskas, S., & Paulauskas, A. (2014). Business and cultural cooperation for sustainable development. *Management Journal of Management*. 1(24), 47-50.